

УДК 378.147:73/76-051

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2026.1.23>

Савчин Галина Віталіївна,

старший викладач кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0002-0973-4014

galsavchyn@gmail.com

Ясеницька Жанна Володимирівна,

старший викладач кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0002-1845-0531

z_yasenitska@dspu.edu.ua

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ВИМІРИ

У статті здійснено комплексний теоретичний аналіз сутності та змісту понять «компетентнісний підхід», «компетентність» і «професійна компетентність» у контексті фахової підготовки майбутніх спеціалістів у сфері образотворчого мистецтва.

Показано, що актуальність проблеми формування професійної компетентності зумовлена процесами реформування сучасної мистецької освіти, зростанням вимог ринку праці та суспільною потребою у висококваліфікованих, творчих, мобільних і конкурентоспроможних фахівцях, здатних до саморозвитку й професійної самореалізації.

Узагальнено й систематизовано результати сучасних вітчизняних науково-педагогічних досліджень, у яких розкривається значення компетентнісної парадигми для оновлення змісту мистецької освіти та забезпечення її відповідності актуальним соціокультурним і професійним викликам.

Особливу увагу приділено аналізу різних підходів до визначення професійної компетентності фахівця образотворчого мистецтва як інтегративного утворення, що поєднує художньо-теоретичні знання, практичні вміння, творчі здібності, ціннісні орієнтації та готовність до самостійної професійної діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні змісту поняття «професійна компетентність» майбутнього фахівця у сфері образотворчого мистецтва та обґрунтуванні її значення як системоутворювального чинника фахової підготовки художників-педагогів.

У статті визначено роль компетентнісного підходу як методологічної основи організації освітнього процесу у закладах вищої мистецької освіти, окреслено його вплив на зміст, форми й методи професійної підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва. Узагальнені результати досліджень дали змогу розкрити значення формування професійної компетентності як важливої складової підготовки майбутніх художників-педагогів, орієнтованої на розвиток їх творчої індивідуальності та готовності до успішної професійної діяльності. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуються з розробленням і впровадженням практико-орієнтованих технологій формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері образотворчого мистецтва.

Ключові слова: мистецька освіта, компетентнісний підхід, компетентність, професійна компетентність.

Savchyn Galyna, Yasenytska Zhanna. PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF FINE ARTS: THEORETICAL DIMENSIONS

The article presents a comprehensive theoretical analysis of the essence and content of the concepts of the «competency-based approach», «competence», and «professional competence» in the context of professional training of future specialists in the field of fine arts.

It is demonstrated that the relevance of the problem of forming professional competence is determined by the processes of reforming contemporary art education, the increasing demands of the labor market, and the societal

need for highly qualified, creative, mobile, and competitive specialists capable of self-development and professional self-realization.

The results of contemporary domestic scientific and pedagogical research are summarized and systematized, revealing the significance of the competency-based paradigm for updating the content of art education and ensuring its correspondence to current sociocultural and professional challenges.

Special attention is paid to the analysis of various approaches to defining the professional competence of a fine arts specialist as an integrative construct that combines artistic and theoretical knowledge, practical skills, creative abilities, value orientations, and readiness for independent professional activity.

The scientific novelty of the study lies in clarifying the content of the concept of «professional competence» of a future specialist in the field of fine arts and substantiating its role as a system-forming factor in the professional training of artist-teachers.

The article identifies the role of the competency-based approach as a methodological foundation for organizing the educational process in higher art education institutions and outlines its influence on the content, forms, and methods of professional training of future fine arts specialists. The generalized research findings made it possible to reveal the importance of forming professional competence as a key component of training future artist-teachers, focused on the development of their creative individuality and readiness for successful professional activity. Prospects for further research are associated with the development and implementation of practice-oriented technologies for forming the professional competence of future specialists in the field of fine arts.

Key words: art education, competency-based approach, competence, professional competence.

Постановка проблеми. У сучасному освітньому дискурсі поняття компетентності посідає ключове місце, виступаючи системоутворювальним чинником розвитку професійної підготовки фахівців. Компетентнісний підхід розглядається як методологічна основа модернізації професійної освіти, що спрямована на формування спеціаліста нової генерації, здатного відповідати динамічним соціальним, культурним і професійним викликам сучасності. Його впровадження забезпечує підвищення ефективності навчальної діяльності студентів через інтеграцію теоретичних знань, практичних умінь і особистісно-професійних якостей.

Актуальним завданням сучасної педагогічної науки є розроблення освітньої моделі, що відповідає динаміці суспільного розвитку, особливо в контексті реформування мистецької освіти, яка є складовою художньої культури, покликана забезпечувати її цілісне відтворення й сприяти формуванню творчої свідомості особистості як інтегральної професійної компетентності художника-педагога [6].

Поняття «компетентність» постає як категорія, що визначає стратегічні орієнтири розвитку сучасної мистецької освіти [2]. Воно передбачає перехід від домінування суто академічних критеріїв до інтегральної оцінки рівня професійної, соціальної й особистісної готовності майбутнього фахівця в галузі

образотворчого мистецтва. У цьому контексті система вищої художньої освіти трансформується у напрямі посилення практичної орієнтації, адаптації випускника до вимог ринку праці, а також формування здатності до безперервного навчання, саморозвитку й самовдосконалення протягом усього життя.

Орієнтована переважно на засвоєння знань традиційна модель вищої мистецької освіти виявляється недостатньою для формування у студентів необхідного рівня професійного досвіду, компетентності та активної суб'єктної позиції, що зумовлює потребу переосмислення цільових орієнтирів, уточнення критеріїв якості освітніх результатів і розроблення змістових засад компетентнісної освітньої парадигми. У цьому контексті модернізація вищої мистецької освіти передусім пов'язується з упровадженням компетентнісного підходу як провідного методологічного орієнтира підготовки фахівців в галузі образотворчого мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науково-педагогічному дискурсі компетентнісний підхід розглядається як провідний орієнтир визначення цілей і стратегічних напрямів освітнього процесу, спрямований на формування у студентів здатності до навчання впродовж життя, самовизначення, особистісної самореалізації, соціалізації та розвитку індивідуальності. Реалізація цих завдань забезпечується

впровадженням нових освітніх конструктів – компетентностей, компетенцій і метапрофесійних якостей, які виступають інструментальними складниками сучасної освітньої парадигми. На відміну від суто знанневих результатів навчання, компетентності мають діяльнісно-практичну спрямованість і охоплюють не лише систему теоретичних і прикладних знань, а й когнітивні та операційно-технологічні компоненти професійної підготовки.

Проблематика компетентнісного підходу в освіті ґрунтовно висвітлена у працях вітчизняних науковців, зокрема Н. Бібик, О. Дубасенюк, І. Зязюна, І. Єрмакова, О. Пометун, О. Савченко, В. Ягупова та інших, які розкривають теоретико-методологічні засади формування професійної компетентності фахівця. Особливості становлення професійної компетентності майбутніх художників та вчителів образотворчого мистецтва стали предметом досліджень українських учених. В. Андрущенко, В. Баннікова, І. Бірич, Н. Горденко, С. Коновець, Д. Кудренко, Л. Масол, Н. Кічук, В. Луговий, О. Овчарук, О. Отич, О. Рудницька, С. Соломаха, Г. Сотська, Б. Тимків, Л. Хомич, О. Шевнюк, та ін. висвітлили специфіку мистецької підготовки в контексті сучасних освітніх трансформацій.

Дослідники підкреслюють, що компетентнісний підхід має ключове методологічне та дидактичне значення для вищої освіти, оскільки він дозволяє більш адекватно оцінювати ефективність освітнього процесу. Використання інструментарію компетентнісного підходу забезпечує об'єктивну оцінку не лише рівня теоретичної підготовки майбутніх фахівців, а також їхньої здатності застосовувати набуті знання, уміння та навички в навчальних, професійних, соціальних і повсякденних контекстах. Д. Кудренко слушно констатує, компетентнісний підхід, пройшовши стадію первинної методологізації та сьогодні виступає як самостійна наукова парадигма [2, с. 5].

Разом із тим, аналіз численних публікацій засвідчує відсутність єдиного погляду на сутність професійної компетентності та

її змістове наповнення, особливо з урахуванням особливостей підготовки студентів художніх спеціальностей. Вважаємо доцільним розглянути наявні трактування цього поняття та виділити ключові змістові аспекти.

Мета статті – розкрити сутність та значення формування професійної компетентності як важливої складової фахової підготовки майбутніх фахівців у сфері образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Компетентнісна парадигма виступає ключовим методологічним підґрунтям для педагогічних та мистецтвознавчих досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століття, визначаючи теоретичні рамки аналізу освітніх процесів. Водночас вона слугує основою для розроблення та вдосконалення сучасних освітніх стандартів у сфері мистецької освіти, забезпечуючи їх відповідність потребам професійної підготовки майбутніх фахівців. Таким чином, компетентнісний підхід поєднує науково-теоретичний і практично-методичний виміри розвитку освіти та формування професійних компетентностей.

У словниках іншомовних слів «компетентність» тлумачиться як поінформованість, обізнаність і визнаний авторитет у певній галузі діяльності [4, с. 384]. Поняття «компетентність» (лат. *competentia* – коло питань, у яких особа добре орієнтується) трактують як інтегральну характеристику, що визначає готовність та здатність виконувати професійні обов'язки на високому рівні з урахуванням сучасних теоретичних знань, практичного досвіду та життєвих навичок [5].

Сучасна науково-педагогічна література надає значний обсяг матеріалів, присвячених розкриттю сутності компетентності як показника рівня професійної поінформованості фахівця. У сучасних педагогічних дослідженнях це поняття набуває ширшого змісту й розглядається як інтегративна характеристика особистості, що відображає рівень її професійної підготовленості та здатності до результативної діяльності. Зокрема, О. Пометун визначає компетентність як об'єктивну соціально зумовлену категорію, що фіксує

суспільно визнаний комплекс знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і способів діяльності, необхідних для ефективної реалізації людини у різних сферах. В. Ягупов акцентує на професійному аспекті компетентності, розглядаючи її як підготовленість особистості до здійснення фахової діяльності та наявність професійно значущих якостей, які забезпечують її успішність. Подібну позицію поділяє В. Чабан, який трактує компетентність як глибоке розуміння змісту професійної діяльності, закономірностей процесів і способів досягнення поставлених цілей. У контексті професійної підготовки вагомим є підхід І. Зязюна, який розглядає компетентність як здатність особистості розв'язувати професійні завдання певного типу на основі набутих знань, умінь, навичок і практичного досвіду. Водночас формування компетентності залежить як від активності самого суб'єкта, так і від специфіки організаційної культури, у якій реалізується професійна діяльність. На думку Н. Бібік, концепція компетентності ґрунтується на ідеї підготовки фахівця, який володіє не лише системою професійних знань і високим рівнем майстерності, а й сформованими морально-етичними якостями та здатністю ефективно діяти в конкретних ситуаціях. Важливою ознакою такої компетентності є вміння застосовувати набуті знання на практиці та усвідомлено брати відповідальність за результати власної професійної діяльності. Компетентність формує «метарівень, універсальний, що в інтегрованому вигляді представляє освітні результати, які досягаються не лише засобами освіти, але й соціальної взаємодії в міжособистісному й інституційному культурному контексті» [1, с. 47].

У працях вітчизняних і зарубіжних дослідників професійну компетентність трактують як інтегровану сукупність професійних знань, умінь і навичок, а також способів їх ефективної реалізації у фаховій діяльності. З позицій діяльнісного підходу професійна компетентність розглядається як показник готовності особистості до здійснення професійної діяльності, що передбачає здатність діяти продуктивно в реальних

професійних ситуаціях; таку позицію поділяють українські науковці І. Зязюн, В. Ягупов, О. Савченко, В. Луговий та ін. Професійна компетентність осмислюється як складова професійного рівня фахівця, результат його особистісного розвитку, освіченості та вихованості, а також здатності до саморозвитку й творчої самореалізації, що відображено у працях Л. Масол, О. Рудницької, О. Отич, Н. Горденко.

Поняття «професійна компетентність» в галузі мистецької освіти ґрунтується на загальнонауковому трактуванні категорії «компетентність», усталеному у вітчизняній педагогічній теорії. У цьому контексті професійна компетентність в мистецькій сфері розглядається як цілісна інтегрована характеристика особистості, що формується на основі поєднання знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, поведінкових установок та здатності до самостійного розв'язання завдань у сфері творчої діяльності. У наукових джерелах це поняття інтерпретується через такі категорії, як сукупність знань і вмінь, комплекс дій, готовність і здатність до практичної мистецької діяльності, а також уміння застосовувати знання в конкретних ситуаціях. З огляду на це професійна компетентність постає багатовимірним утворенням, що охоплює систему знань, навичок і ставлень, які забезпечують ефективне здійснення професійної творчої діяльності та набуття практичного мистецького досвіду.

Узагальнення наукових підходів до тлумачення поняття «професійна компетентність» засвідчує, що вона розглядається як результат інтеграції інтелектуальних і особистісних характеристик суб'єкта, набутих у процесі соціально-професійної діяльності. Такий досвід формується на основі системи знань, умінь і навичок, які забезпечують здатність особистості ефективно діяти в різних професійних і соціальних ситуаціях. Водночас професійна компетентність відображає не лише когнітивний рівень підготовки, а й індивідуальні якості, ціннісні орієнтації та готовність до відповідальної практичної творчої діяльності.

Л. Масол обґрунтовує доцільність упровадження компетентнісного підходу в мистецьку освіту, підкреслюючи його значення як потужного мотиваційного чинника оптимізації навчального процесу та професійного розвитку майбутніх митців. За переконанням дослідниці, реалізація цього підходу сприяє переорієнтації освітніх акцентів із простого засвоєння художньої інформації на формування системи загальнокультурних і спеціальних художньо-естетичних компетентностей, необхідних для повноцінної професійної діяльності [3, с. 248].

Головним завданням освітнього процесу у підготовці студентів художніх спеціальностей є забезпечення їх гармонійного особистісного й професійного розвитку, формування ключових і фахових компетентностей, ґрунтовних теоретичних знань і практичних умінь, а також здатності до креативного мислення й свідомого самовдосконалення індивідуального творчого потенціалу. Лише за таких умов можливе становлення фахівця, спроможного здійснювати професійну діяльність на високому рівні та створювати художні продукти, що вирізняються оригінальністю й новизною мистецького вирішення. У цьому контексті компетентності в галузі мистецької освіти постають як здатність ефективно розв'язувати професійні завдання, задовольняти особистісні й суспільні потреби та реалізовувати себе у художній діяльності, що визначає компетентнісний підхід як ідейно-методологічну основу сучасної мистецької освіти, зорієнтовану на актуальні запити ринку праці й готовність випускника до професійної самореалізації.

Оновлення змісту мистецької освіти в галузі образотворчого мистецтва крізь призму компетентнісного підходу має низку характерних ознак. Передусім відбувається переосмислення переліку та змістового наповнення ключових і фахових компетентностей майбутніх художників і художників-педагогів, а також визначення їхньої структури та функціонального призначення. Водночас посилюється увага до добору й організації змісту навчальних дисциплін, здатних

забезпечити цілеспрямоване формування окреслених компетентностей, визначаються рівні та критерії їх сформованості на різних етапах професійної підготовки, а також упроваджуються системи моніторингу й корекції цього процесу [2].

Професійна компетентність майбутнього фахівця у сфері образотворчого мистецтва має інтегративний характер і охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів: художньо-теоретичний і практичний досвід; ціннісно-мотиваційну спрямованість на мистецьку діяльність; здатність до творчого мислення, художньої інтерпретації та перенесення знань між різними видами мистецтва; емоційно-вольову регуляцію творчого процесу; а також готовність до постійного професійного саморозвитку й удосконалення власної художньо-педагогічної майстерності (Л. Масол, О. Рудницька, Н. Горденко, В. Ягупов).

Отже, професійна компетентність здобувачів мистецьких спеціальностей охоплює становлення системи фахово значущих якостей, провідне місце серед яких посідають ґрунтовна художня освіченість, здатність до креативного мислення та сформовані світоглядні орієнтири. Вона спрямована не лише на опанування змісту освіти й набуття відповідних образотворчих знань, умінь і навичок, а передусім на розвиток творчої індивідуальності особистості, її морально-ціннісної свідомості та готовності до здійснення професійної художньої діяльності на високому рівні.

Проблема формування професійної компетентності студентів у галузі образотворчого мистецтва набуває особливої значущості. Важливу роль у цьому процесі відіграє поєднання традиційних педагогічних методик із цифровими та інтегративними технологіями, особистісно орієнтованими й мультидисциплінарними підходами, що сприяють цілісному професійному становленню майбутнього фахівця образотворчого мистецтва.

Висновки. Підсумовуючи викладене, доцільно наголосити, що компетентнісний підхід є ключовою методологічною основою формування професійної компетентності

майбутнього художника-педагога. Вона виявляється у здатності оперувати естетичними знаннями та художньо-практичними вміннями, а також у готовності реалізовувати набутий естетичний досвід у самостійній творчій діяльності з урахуванням загальнолюдських цінностей і гуманістичних світоглядних орієнтирів.

У площині художньої освіти професійну компетентність доцільно розглядати як цілісну систему знань у дії, що реалізується у процесі творчої та педагогічної діяльності майбутнього фахівця образотворчого мистецтва. Українські науковці наголошують, що професійна компетентність у сфері мистецтва поєднує інтелектуальні, особистісні й творчі якості з набутими художньо-практичними вміннями та навичками,

які забезпечують здатність до створення мистецького продукту й ефективної художньо-педагогічної взаємодії. У такому розумінні компетентнісний підхід визначає нову логіку формування змісту мистецької освіти в галузі образотворчого мистецтва, орієнтовану не лише на засвоєння художньої інформації, а й на досягнення результатів, що виявляються у готовності здобувача освіти до самостійної творчої діяльності, інтерпретації художніх образів та професійної самореалізації.

Водночас подальших наукових розвідок потребує проблема розроблення та обґрунтування ефективних технологій формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері образотворчого мистецтва.

Література:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики [під заг. ред. О. В. Овчарук]. Київ: «К.І.С.», 2004. С. 47–52.
2. Кудренко, Д. О. Дидактичні умови формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання ; освіта / педагогіка / Державний вищий навчальний заклад «Криворізький державний педагогічний університет» ; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка ; наук. кер. В. В. Кузьменко. Кривий Ріг; Тернопіль, 2017, 2018. 329 с. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/11406>
3. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика. Київ, 2006. 431.
4. Словник іншомовних слів / Нац. ун-т ім. Т. Шевченка [та ін.] ; [уклад.: Л. В. Музичко, Л. М. Шкарапута, С. М. Морозов]. 2 вид., допов. і доопрац. Київ : Наук. думка, 2019. 787 с.
5. Сотська Г. І. Естетично-професійна компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Проблеми освіти: науковий збірник. 2013. № 2 (77). С. 233–238.
6. Чирва О.Ч. Інформаційно-художня свідомість як інтегральна компетенція художника-педагога. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць /Ред.кол. Н.В. Гузій (відповідальний редактор) та ін. Вип. 8 (18). Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. С. 34–38.

References:

1. Bibik N. M. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannia* [Competence-based approach: Reflexive analysis of application]. *Kompetentnisnyi pidkhid v suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky* / O. V. Ovcharuk (Ed.). Kyiv: K.I.S., 47–52. [in Ukrainian].
2. Kudrenko D. O. (2018). *Dydaktychni umovy formuvannia khudozhno-hrafichnykh kompetentnostei studentiv mystetskykh spetsialnostei* [Didactic conditions for the formation of artistic and graphic competencies of students of art specialties]: Candidate's thesis. Kryvyi Rih; Ternopil, 329 p. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/11406> [in Ukrainian].
3. Masol L. M. (2006). *Zahalna mystetska osvita: teoriia i praktyka* [General art education: Theory and practice]. Kyiv, 431 p. [in Ukrainian].
4. Muzychko L. V., Shkaraputa L. M., & Morozov S. M. (2019). *Slovyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. 2nd ed., revised and expanded. Kyiv: Naukova dumka, 787 p. [in Ukrainian].

5. Sotska H. I. (2013). Estetychno-profesiina kompetentnist maibutnoho vchytelia obrazotvorchoho mystetstva [Aesthetic and professional competence of the future fine arts teacher]. *Problemy osvity – Problems of education: scientific collection*, 2(77), 233–238. [in Ukrainian].

6. Chyrva O. Ch. (2008). Informatsiino-khudozhnia svidomist yak intehralna kompetentsiia khudozhnyka-pedahoha [Information and artistic consciousness as an integral competence of the artist-teacher]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 16. Tvorchia osobystist uchytelia*, 8(18), 34–38. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 27.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.04.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)